

Projektowanie cewek bezrdzeniowych – cz. II

Mirosław Łukiewski

Elhand Transformatory jest producentem bezrdzeniowych elementów indukcyjnych typu EP1 oraz EP3. Artykuł przedstawia podstawowe parametry techniczne bezrdzeniowych elementów indukcyjnych.

Pojemność własna cewek powietrznych

Parametrami technicznymi cewki powietrznej, oprócz indukcyjności własnej i wzajemnej, są również rezystancja oraz pojemność uzwojenia. Na wypadkową pojemność własną cewki składają się elementarne pojemności występujące między poszczególnymi zwojami oraz między każdym ze zwojów a pozostałymi zwojami uzwojenia.

Pojemność cewki jednowarstwowej cylindrycznej jest proporcjonalna do średnicy cewki i stopniowo maleje ze wzrostem długości cewki.

$$C_o \approx \frac{2 + 4\xi^2 + \frac{1}{4\xi^2}}{10 + 16\xi^2 + \frac{3}{4\xi^2}} \quad (1)$$

gdzie: $\xi = b/D$ – parametr zależny od średnicy D i długości cewki b [1].

Cewki jednowarstwowe najmniejszą pojemność, $C_o = 1,1$ m, uzyskują, gdy parametr $\xi = 0,5$. Oddziaływanie uziemienia na pojemność własną cewki uwzględnia się, wprowadzając mnożnik:

$$\varepsilon_m = 1 + \varepsilon_x \frac{\pi\delta}{b} \quad (2)$$

gdzie: ε_x – przenikalność dielektryczna; δ – grubość izolacji; b – długość cewki [1].

Pojemność cewki wielowarstwowej jest większa od pojemności cewki jednowarstwowej, a jej pojemność rośnie proporcjonalnie do długości cewki.

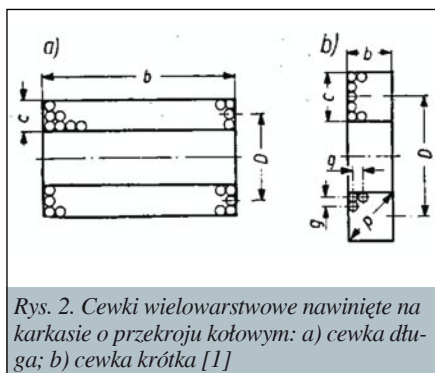
$$C_o \approx \frac{1}{m^2} (C_k + C_a) + \frac{m-1}{m^2} \cdot \frac{D \cdot b}{3,6 \cdot g_w} \quad (3)$$

gdzie: m – ilość warstw cewki; g_w – efektywna odległość między warstwami; D, b – średnica i długość cewki; C_k – pojemność wyznaczona z zależności (1)

Rys. 1. Trójfazowy powietrzny element indukcyjny w trakcie prób EP3-2 mH/540 A/6 kV

i (2) przy założeniu, że ε_r jest przenikalnością dielektryczną karkasu; C_a – pojemność wyznaczona z zależności (1) i (2) przy założeniu, że ε_r jest przenikalnością dielektryczną otoczenia [1].

Rys. 2. Cewki wielowarstwowe nawinięte na karkasie o przekroju kołowym: a) cewka długa; b) cewka krótka [1]

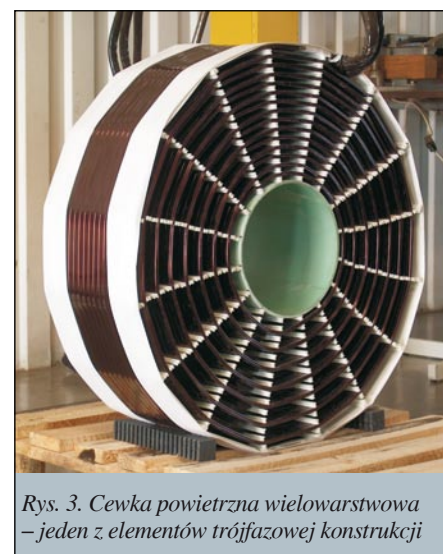
Konstrukcje metalowe, obudowy, ekrany znajdujące się w bezpośrednim sąsiedztwie cewki zwiększają pojemność własną cewki, szczególnie gdy odległość od konstrukcji jest porównywalna z wymiarami cewki.

Zmniejszenie pojemności cewki osiąga się przez oddalenie od siebie zwojów i warstw, stosowanie materiałów izolacyjnych o małej przenikalności dielektrycznej, oddalenie cewek od mas me-

talowych oraz sekcjonowanie cewek. Podział uzwojenia na kilka sekcji połączonych szeregowo znacznie zmniejsza wypadkową pojemność cewki. Jeśli cewka ma pojemność C_o , to po podziale na x sekcji każda z nich będzie miała pojemność C_o/x , wypadkowa ich pojemność wyniesie C_o/x^2 . Pomiędzy sekcjami niestety występują pojemności C_s , które powiększają wypadkową pojemność o wartość $C_s/x-1$. Całkowita pojemność x sekcyjnej cewki wynosi [1]:

$$C_{ox} = \frac{C_o}{x^2} + \frac{C_s}{x-1} \quad (4)$$

gdzie: x – ilość sekcji cewki; C_o – pojemność cewki przed podziałem na sekcje; C_s – pojemność między sekcjami [1].

Rys. 3. Cewka powietrzna wielowarstwowa – jeden z elementów trójfazowej konstrukcji

Straty w cewkach

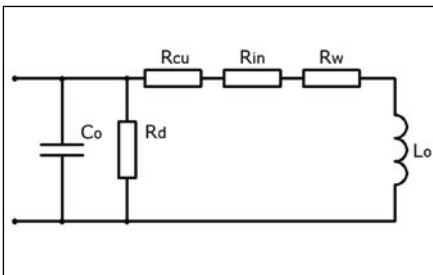
W cewkach bezrdzeniowych występują straty w przewodniku R_{cu} – najczęściej w miedzi, straty dielektryczne R_d – w materiale izolacyjnym, straty indukcyjne R_m – w otoczeniu cewki oraz straty energii wypromieniowanej R_w , które dla małych częstotliwości są pomijane.

Straty w przewodniku, straty indukcyjne oraz straty energii wypromieniowanej leżą w gałęzi indukcyjnej schematu zastępczego cewki, natomiast straty w dielektryku w gałęzi pojemnościowej.

Straty w przewodach cewek R_{cu} zawierają straty ciepłe przewodu R_p potęgowane dodatkowo zjawiskiem nasłórkowości, straty pochodzące od prądów wirowych R_w indukowanych przez pole magnetyczne zwojów sąsiednich – wpływ sąsiedztwa. Ponadto występuje efekt zwiększenia strat powodowany zakrzywieniem zwojów – straty wiropądowe są tym większe, im większa jest krzywizna zwoju. Łączna oporność strat w przewodach cewki wynosi [1]:

$$R_{cu} = R_p + R_w = R_o \left[a_n + kB \left(\frac{d}{g} \right)^2 \right] \quad (5)$$

gdzie: R_o – rezystancja cewki dla prądu stałego; a_n – współczynnik przyrostu oporności wskutek naskórkowości, zależny od średnicy przewodu i głębokości wnikania; B – współczynnik przyrostu oporności wskutek sąsiedztwa; k – współczynnik zależny od kształtu cewki, rodzaju przewodów i nawinięcia; g – odległość osi przewodów, skok nawinięcia.

Rys. 4. Schematyczna ilustracja parametrów cewki powietrznej

Straty dielektryczne powstają w karkasie i izolacji uzwojenia. Zależą od dobroci i ilości zastosowanych materiałów dielektrycznych, wilgotności powietrza pogarszającej stratność materiału izolacyjnego, natężenia pola elektrycznego oraz częstotliwości [1].

$$R_d = \frac{\omega^3 \cdot L^2 \cdot C_o \cdot tg\delta}{\left[1 - \left(\frac{f}{f_r} \right)^2 \right]^2} \quad (6)$$

gdzie: ω – pulsacja; L – indukcyjność cewki; C_o – pojemność własna cewki; $tg\delta$ – współczynnik stratności izolacji; f , f_r – częstotliwość i częstotliwość rezonansowa cewki.

Cewki powietrzne wytwarzają silne pole elektromagnetyczne w otaczającej przestrzeni. Prądy wirowe wytwarzane przez pole cewki w pobliskich elementach przewodzących (konstrukcje stalowe, obudowy, okładki kondensatorów, ekrany itp.) powodują powstawanie strat indukcyjnych, Straty te stanowią znaczną część strat dodatkowych. Straty dodatkowe, wynikające z sąsiedztwa elementów lub konstrukcji stalowych, są bardzo trudne do oszacowania [1, 2].

Literatura

- [1] ANTONIEWICZ J.: *Poradnik radio- i teleelektryka*, Tomy A, B. PWT. W-wa 1959.
- [2] *Uzwojenia transformatorów energetycznych – budowa i obliczanie*, Praca zbiorowa pod kierunkiem Eugeniusza Jezierskiego, WNT, W-wa 1982.

Elhand Transformatory

Wydarzenia

reklama

nawijać
trzeba umieć